J.E. USAROV, D.O. XIMMATALIYEV,
F.A. IKRAMOV, B.H. RUSTAMOV,
D.B. ORTIQOVA, M.Y. MUMINOVA,
R.R. KARIMOV

KREATIV PEDAGOGIKA

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

**J.E. Usarov, D.O. Ximmataliyev, F.A. Ikramov,
B.H. Rustamov, D.B. Ortiqova, M.Y. Muminova,
R.R. Karimov**

KREATIV PEDAGOGIKA

*Pedagogika oliy talim muassasalarining
60110100-Pedagogika talim yo'nalishi talabalari
uchun darslik sifatida tavsiya etilgan*

«City of book»
TOSHKENT – 2025

UO‘K 37.013;378
KBK 74.00
U-89

Zamonaviy ta'lim barcha turdagi ta'lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan o'qituvchi, pedagoglarning ijodkor bo'lishlarini taqozo etmoqda. Mazkur darslik pedagogning an'anaviy pedagogik fikrlashdan farqli ravishda ta'lim va tarbiya jarayonini samaradorligi ta'minlashga xizmat qiluvchi yangi g'oyalarni yaratish, shuningdek, mavjud pedagogik muammolarni ijobiy hal qilishga bo'lgan qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Darslikning maqsadi pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va malaka oshirish talabalarni kreativ pedagogikaning umumiy asoslari, tamoyillari, pedagoglarda kreativlik sifatlarini rivojlantiruvchi metod, vosita va texnologiyalar bilan tanishtirish orqali ularda o'quv va ma'naviy-ma'rifiy ishlar jarayonini, talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyatlarini samarali tashkil etishga nisbatan kreativ yondashish malakalarni rivojlantirishdan iborat.

Darslik 60110100 -Pedagogika bakalavriat ta'lim yo'nalishida ta'lim olayotgan oliy o'quv yurti talabalari uchun mo'ljallangan bo'lib, undan boshqa ta'lim yo'nalishi talabalari va barch pedagoglar ham foydalanishlari mumkin.

Taqrizchilar:

I.D. Qodirov – Chirchiq davlat pedagogika universiteti, « Pedagogika» kafedrasi mudiri, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dotsent

M.F. Xakimova – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Innovatsion ta'lim kafedrasi mudiri, pedagogika fanlari doktori, professor

Mazkur darslik O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2024-yil 27-dekabrdagi 485-sonli buyrug'iga asosan nashrga ruxsat etilgan.

ISBN 978-9910-9595-6-1

KIRISH

[illegible] – yaratish, "creative " yaratuvchi, [illegible] g'oyalarni ishlab chiqarishga tayyorlikni [illegible] omil sifatida iqtidorlilikning tarkibiga [illegible] ifodalaydi. Shaxsning kreativligi [illegible] his-tuyg'ularida, muayyan faoliyat [illegible] Kreativlik shaxsni yaxlit holda yoki uning [illegible] zehni o'tkirlikni tavsiflaydi. Shuningdek, [illegible] omili sifatida aks etadi.

[illegible] fikricha, kreativlik muammo yoki [illegible] farazni tekshirish va o'zgartirish; qaror [illegible] muammoni aniqlash; muammo [illegible] va amaliy harakatlarning o'zaro qarama-[illegible] ifodalaydi.

[illegible] (fazilat) kabi kreativlik ham birdaniga [illegible] muayyan bosqichlarda izchil shakllantirib [illegible]

[illegible] sifatlariga ega bo'lishi uning shaxsiy [illegible] ijtimoiy quvvatini kasbiy faoliyatni [illegible] yo'naltiradi. Oliy ta'lim tizimida [illegible] pedagoglarning kreativlik sifatlariga ega [illegible] o'quv va tarbiya jarayonlarini tashkil etishga [illegible] farqli yangi g'oyalarni yaratish, bir [illegible] o'ziga xoslik, tashabbuskorlik, noaniqlikka [illegible] yordam beradi. Binobarin, kreativlik sifatlariga [illegible] faoliyatin tashkil etishda ijodiy yondashish, [illegible] talabalarning o'quv faoliyatini, shaxsiy sifatlarini [illegible] qiladigan g'oyalarni yaratishda faollik [illegible] yutuq va tajribalarni mustaqil o'rganish, [illegible] bilan pedagogik yutuqlar xususida doimiy, [illegible] tajribasiga ega bo'lishga e'tibor qaratadi.

[illegible] kreativlik qobiliyatiga ega bo'lishlari [illegible] hal qilishga intilish, ilmiy-tadqiqot ishlari [illegible] oshirish va o'zaro ijodiy hamkorlikka [illegible]

[illegible] ijodkor bo'lib qolmaydi. Uning ijodkorlik

qobiliyati ma'lum vaqt ichida izchil o'qib-o'rganish, o'z ustida ishlash orqali shakllantiriladi va u asta-sekin takomillashib, rivojlanib boradi. Har qanday mutaxassisda bo'lgani kabi bo'lajak pedagoglarning kreativlik qobiliyatiga ega bo'lishlari uchun talabalik yillarida poydevor qo'yiladi va kasbiy faoliyatni tashkil etishda izchil rivojlantirib boriladi. Bunda pedagogning o'zini o'zi ijodiy faoliyatga yo'naltirishi va bu faoliyatni samarali tashkil eta olishi muhim ahamiyatga ega. Pedagog ijodiy faoliyatni tashkil etishda muammoli masalalarni yechish, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, shuningdek, pedagogik xarakterdagi ijod mahsulotlarini yaratishga alohida e'tibor qaratishi zarur.

Muammoli masala va vaziyatlarni hal qilar ekan, pedagogning masala yechimini topishga ijodiy yondashishi unda hissiy-irodaviy sifatlarning rivojlanishiga yordam beradi. Pedagog o'z oldiga muammoli masalalarni qo'yish orqali mavjud bilimlari va hayotiy tajribalariga zid bo'lgan dalillar bilan to'qnash keladi. Buning natijasida o'z ustida ishlash, mustaqil o'qib o'rganishga nisbatan ehtiyoj sezadi. Pedagogning ilmiy-tadqiqot ishlari va ilmiy yoki ijodiy loyihalarni amalga oshirishi unda kreativlik potensialini yanada rivojlantiradi.

Zamonaviy ta'lim barcha turdagi ta'lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan o'qituvchi, pedagoglarning ijodkor bo'lishlarini taqozo etmoqda. "Kreativ pedagogika asoslari" moduli pedagogning an'anaviy pedagogik fikrlashdan farqli ravishda ta'lim va tarbiya jarayonini samaradorligi ta'minlashga xizmat qiluvchi yangi g'oyalarni yaratish, shuningdek, mavjud pedagogik muammolarni ijobiy hal qilishga bo'lgan qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

1-MODUL. "KREATIV PEDAGOGIKA" FANINING PREDMETI, MAQSAD VA VAZIFALARI

1.1-§. "Kreativlik" va "Kreativ pedagogika" tushunchalarining mohiyati

Zamonaviy pedagogikada "kreativ pedagogika" tushunchasi [illegible] hali u qadar ko'p vaqt bo'lmadi. Biroq, [illegible] innovatsion hamda ijodkorlik yondashuvlarini [illegible] bo'lgan ehtiyoj "Kreativ pedagogika"ning peda[illegible] mustaqil predmet sifatida shakllanishini [illegible] pedagogika tarixi, umumiy va [illegible] psixologiya, xususiy fanlarni o'qitish [illegible] va kasbiy etika kabi fanlarning [illegible] etadi. "Kreativ pedagogika" fani[illegible] mutaxassis, shu jumladan, bo'lajak mutaxas[illegible] kamol topishlari uchun zarur shart-sharoitni [illegible] qiladi.

[illegible] sifatida kasbiy kamol topishi, rivojlanishi [illegible] jarayon tarzda namoyon bo'ladi. Kasbiy [illegible] muhim davrlari kasbiy kamol topish, [illegible] qaror topishi (14-17 yosh)dan boshlanib, [illegible] yakunlanishi (55-60 yosh)gacha bo'lgan jarayonda [illegible] shakllanishi va rivojlanishi uning ichki [illegible] o'zaro mos kelishi, ijtimoiy-iqtisodiy [illegible] hamda inson ontogenezi – tug'ilishidan boshlab to [illegible] qadar uzluksizlik, vorisiylikni taqozo etadigan [illegible] bog'liq.

[illegible] tajriba bilim, ko'nikma va malakalarning [illegible] sifatida aks etadi. Biroq, kasbiy-ijoiy faoliyat ko'nik[illegible] nafaqat amaliy ko'nikma va malakalarning [illegible] sifatida faoliyatni samarali tashkil etish [illegible] chiqishni emas, shu bilan birga kasbiy [illegible] metodologiyasidan xabardor bo'lish, ijodiy tafakkurni [illegible] va kreativ xarakterga ega shaxsiy sifatlarining yetarli [illegible] talab etadi.

Ijodkor shaxsning shakllanishini shaxsning o'zaro mos tarzda bajarilgan ijodiy faoliyat va ijodiy mahsulotlarni yaratish borasidagi rivojlanishi sifatida belgilash mumkin. Ushbu jarayonning sur'ati va qamrovi biologik va ijtimoiy omillar, shaxsning faolligi va kreativ sifatlari, shuningdek, mavjud shart-sharoit, hayotiy muhim va kasbiy shartlangan hodisalarga bog'liq. Zamonaviy sharoitda pedagogning kreativlik sifatlariga ega bo'lishi taqozo etadi.

So'nggi yillarda yetakchi xorijiy mamlakatlarning ta'lim tizimida o'quvchi va talabalarda kreativlik sifatlarini shakllantirish masalasiga alohida, jiddiy e'tibor qaratilmoqda. Buni Bronson, Merriyman (2010 y.), Ken Robinson (2007 y.), Fisher, Frey (2008 y.), Begetto, Kaufman (2013 y.), Ali (2011 y.), Treffinger (2008 y.) va b. tomonidan olib borilgan ko'plab tadqiqotlar, ularning natijalarian ko'rish mumkin.

Birgina Ken Robinson tomonidan 2007 yilda tayyorlangan "Maktab kreativlikni barbod etyaptimi?" nomli video lavhani YouTube saytida 5 mln marta tomosha qilingan. Qolaversa, o'qituvchilar kreativlik asoslarini o'rganishga jiddiy kirishganlar. O'qituvchilarda pedagogik faoliyatni kreativ yondashuv ko'nikma, malakalarini shakllantirish hamda rivojlantirishga doir adabiyotlar chop etilyapti, Ta'lim departamenti tomonidan tayyorlangan video lavhalarga asoslanuvchi noan'anaviy darslar tashkil etilyapti.

Salmoqli amaliy ishlar olib borilayotganligiga qaramay, ko'pchilik o'qituvchilar hali hanuz shaxs (o'zlarida hamda talabalarda kreativlik sifatlarini qanday qilib samarali shakllantirish tajribasini o'zlashtira olmayaptilar.

Ta'lim tizimini boshqarish organlari har yili ta'lim muassasalarida yuqori samaradorlikka erishishga e'tibor qaratadi. Ana shu maqsadda o'quv dasturini ishlab chiqiladi, yangi o'quv darsliklari yaratiladi. Bu esa ham talabalar, ham o'qituvchilarni kasbiy o'sishlariga yordam beradi. Olib boriladigan amaliy harakatlar talabalarda yutuqlarga erishish, olg'a intilishga bo'lgan ehtiyojni muayyan arajada yuzaga keltiradi, ularning o'quv-bilish qobiliyatlarini bir qadar rivojlantirishga yordam beradi.

Biroq, o'quv yilining oxirida kelib oliy ta'lim muassasalarida talabalarning fanlarni o'zlashtirishlarida yuqori darajadagi ijobiy natijalar kuzatilmayapti. Ko'plab talabalarning ta'lim olishga

[illegible] yo'qolgan. Buning natijasida o'qituvchilar ham [illegible] bilan kasbiy faoliyatni tashkil etishni [illegible] Ta'lim tizimini boshqaruvchi organlar ta'lim [illegible] bo'lmagan talabalar, bu kabi ta'lim [illegible] o'qituvchilar faoliyatini o'zgar- [illegible] chora-tadbirlar belgilansa-da, ahvol [illegible] qolmoqda.

[illegible] nimada? Balki darslarning avvaldan o'ylab, [illegible] talabalar uchun qiziq bo'lmayotgandir, balki [illegible] muayyan qolipga solinganligi talabalar [illegible] bermayotgandir, rag'bat bildirmayotgandir. [illegible] avvaldan rejalashtirilishidan voz [illegible] tanqidiy, kreativ tafakkurni shakllantirish va [illegible] yangi g'oyalarni o'ylab topishga [illegible] bo'lgan munosabatni o'zgartirish, ularni [illegible] rag'batlantirishda asosiy omil bo'lar. O'quv [illegible] yetishmayotgan omil – **kreativlik** sanaladi.

[illegible] sifatlarini rivojlantirish jarayonining umumiy [illegible] anglash uchun dastlab "kreativlik" tushun- [illegible] tushunib olish talab etiladi. Ken Robinsonning [illegible] "kreativlik – o'z qiymatiga ega original g'oyalar [illegible]" Gardner esa o'z tadqiqotlarida tushunchani [illegible] "kreativlik – shaxs tomonidan amalga oshiri- [illegible] harakat bo'lib, u o'zida muayyan yangilikni [illegible] ma'lum amaliy qiymatga ega bo'lishi lozim". [illegible] yondashuvi nuqtai nazaridan ifodalansa, kreativlik [illegible] bo'yicha o'zlashtirilgan puxta bilimlar bilan birga [illegible] noodatiy ko'nikmalarga ham ega bo'lish" demakdir.

[illegible] intellekt va kreativlik o'rtasidagi aloqadorlik [illegible] qarashlar mavjud. Bir guruh tadqiqotchilar ular [illegible] bog'liqlik yo'q ekanligini uqtirsalar, ikkinchi [illegible] kreativlik va intellekt darajasi bir-biriga bog'liq [illegible]

"[illegible]" tushunchasi o'zida madaniy xilma-xillikni aks [illegible] kreativlik, umuman olganda, yangilik [illegible] negizida noan'anaviylik, qiziquvchanlik, [illegible] tuyg'usi va erkinlik mavjud bo'lishiga